

WWW.UNI

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

БР. 22. У СОМБОРУ 15. НОВЕМБРА 1880. ГОД. XII.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 1. и 15. у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ГЛ. ШКОЛСКОГ РЕФЕРЕНТА О УЧИТЕЉСКИМ ШКОЛАМА.

(Наставак).

У нашим учитељским школама има и ручног рада много да се дода, што се и на државним школама учи. Код нас је сав рад оно мало вртарства и за приправнице плетиво, вез и шав. Данас се иште и за приправнице више рада. Обе наше учитељице женских радова врло су веште радилице и неће нам требати ни за оне друге женске радове других учитељица, само се имају ове послати на државне школе, да виде и науче, што још треба, и треба ће трошка, ваљда ће по 150 или 200 фор. довољно бити.

Овде имам навести, да се осим оних обичних и осим предпоменутих новијих индустријских радова женских још свуда на то иде, да одраслија женска деца науче и оне друге домаће радове, од којих су неки исто онако важни, ако не и важнији од плетива и веза, — и подижу се школице, па већ уче и приправнице, да умеју добар хлеб умесити и друго тесто, добар сир начинити и масло, два три најобичнија јела добро зготовити, скувати и испећи, два три најнужнија расада у врту својеручно подићи, то као и воће за зиму сачувати, краву и живину добро држати, па желити је, да се учење ово и код нас заведе, а код наше обе

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

врло добре учитељице ово ће се још лакше постићи, само да се овима изјави жеља више власти и можда само по 60 фор. годишње на ово у помоћ дода, као што се оно за физикалије и хемикалије додаје.

Данас већ код свих женских учитељских школа има дигнута забавишта, школице и вртови за малу децу; а наша деца по варошима и варошицама дају се у туђинске руке, где се туђинском језику приволе и на туђински, по народ наш шкодљив дух привикну. За то је нужно, да се и код наших учитељских школа отворе оваке школице, и да се приправнице изведбају држању исте. Школице ове стају врло мало, довољно је 1 учитељица и згодан за то врт и соба, и мало справаца. Те учитељице плаћају дечији родитељи, и требају од учитељских школа само неке припомоћи, где треба. Ја молим да се позову управе учитељских школа, да и о овом свој предлог поднесу, па да се то и код нас заведе.

Како сад већ има много наших свршених приправница без ухлебљења, а по варошима и варошицама непрестано постоје тако звани лерови, што их код нас све туђинке држе, и највише наше деце тамо иде и плаћа тако, да оне учитељице отуда добро живе; а онако би и наше могле и туђу, камо ли нашу децу учити, и отуд хлеба имати; то да се позову обе управе учитељских школа, да са учитељицама ствар ову добро расмотре и да и о томе приправницама упутства дају.

Овде имам да споменем и дечије штеднионице. Око ових води се већ од неколико година доста жестоко препирање међу учитељима. Једни их држе за ствар корисну и навели су владе, да их уведу и хвале се с њима; а други их куде и грде и навели су владе да их закрате. Резултат је тај, да они, који су их увели, Белгија, Холандија, Француска, показују врло лепе успехе. На сваки начин треба да се и о овоме

WWW.UNILIB.SR

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

приправницима упутство да, да бар у варошким школама покушају са старијом женском децом, која имају прилику по неку крајцару заштедити, што је друкче напразно потрошено.

Данас се уводе у препарандијама и за мушке ручни радови неки, не само већбање с главнијим домаћим алатима, него и неке индустријске радње, те мора се ово увести и код нас не само да и наше школе ове одговоре државних закона захтевима, него још главније потребама данашњег времена за напредак народа. За то да управе учитељских школа своје предлоге начине поглавито у том, да којег од ондашњих вештијих и вољних учитеља предложе за стипендију, па да се изашљу, да науче и да се за учитеље тих радова на нашим учитељским школама што пре наместе.

И ова наша наука у вртарству мора се на нашим учитељским школама друкче и боље устројити. Овако као данас мало вреди, што се најбоље види на пољу, јер готово ни један учитељ, ни од млађих, ни по селима не ради ни за себе, нити децу учи овоме; а на обе школе се код нас на три места о томе говори. Говоре професори при предавању ботанике и економије, и говоре учитељице при предавању кућарства, и говоре вртари. Ту није можно избећи, да њих троје у истој ствари не рекну друкче, особито они, који немају праксе; а чим се друкче рекне, падне у ученика и воља, и падне учитељски ауторитет и сва вера и за друге науке, што их тај предаје; и то се неда друкче избећи, него или се морају сви троје договорити, па једнако казивати, или се мора поверити једном а други нека се на тог позивају, па да прелазе оно, да не дангубе; или се мора сваки строго својих граница држати, и не улазити у туђе. Ал и осим тога мора се ово учење удесити практично с више рада. Сваки приправник и приправница треба да има у врту своју леју, да је сам својеручно прекона,

WWW.UNILIB.SR

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

посади, плевни, залива и сам да подигне неколико врсти најглавнијих поврћа, воћа, лозе и цвећа. Ако нема врта, да сваки има по 1 или 2 проста сандучета од дасака, које ваља сваки сам да начини, па у њима оно да диже, а и дотични учитељ да онако за углед има код школе.

Већ из тога се види потреба и пужда, да се мора у учитељској школи подићи редовна катедра за економију, да се ова преважна знања особито за наш народ преко учитеља шире, а учитељи да се науче од изучених учитеља и стручњака, а не као ово сад, да се ова најкориснија и лепа наука цела и да се поверава невештацима, да уче учитеље. Зарад ових катедара мора се предлог учинити сабору, ал и донде може се много више радити: нека учитељске школе држе само ова два бечка листа: „Oekonom“ 1 ф. годишње и „Praktischer Landwirth“ 4 ф. годишње, па нека дотични учитељи то са ученицима уредно прочитају, одбирајући оно, што је за наше прилике важније. Том приликом има да се приправници науче, како се држе ратарске касине, села, читаонице и да се задахну да их свугде дижу и држе. Најпосле нужно је да слушају економију и приправнице, јер су знања ова нужна и за учитељице као и за учитеље.

Ни гимнастика се не предаје у препарандијама онако, како за учитеље треба, који имају гимнастичка вежбања дечија да руководе. Ово је и узрок, што учитељи гимнастике с децом ретко где и раде, за то, да се дотични учитељи на препарандијама на ово базирају. Сад има за ово доста добра књижица од професора Глибоњског. Ову треба сваки приправник и приправница да има, а дотични професори да је са приправницима дословце пређу, и према томе да се у будуће и испити нареде и тезе.

Најпосле нужно је, да и наши приправници од сад добијају упутство и о томе, како се поступа с де-

пом слепом, немом, тупоумом и с децом у васпитању занемареном, као што га сад и на државним препаративама добијају.

За све ово што има препаративским наукама да се дода иште се пре свега времена, више недељних сати, а ових имају наши приправници већ много, по 35 до 40, и већ не могу се већма отеретити, и не остаје друго, него да се од мање важних предмета одузме по 1 час недељно, и на ове употреби, а то су предмети гимназијски ил реалачки или они, с којима треба сви у препаративу спремни да дођу. О томе имају управе да се с дотични професори споразумеју и одмах наставни план и поделу часова начине и на одобрење поднесу.

(Свршите се).

МЕЂУНАРОДНИ ПЕДАГОШКИ КОНГРЕС Г. 1880.

(Свршетак.)

У последњој седници истога одсека говорило се о вишим девојачким школама. Највише времена заузеше сјајне беседе више њих женскиња, нарочито госпођице *Галон* из Брисла, која је интересантно нацртала особени развитак девојке у разним периодама дегиньства и младости и после је на основу тога извела своје назоре о устројству виших девојачких школа. Енглескиња госпођица *Архер*, управитељица женског лицеја у Берлину, развила је своје назоре у дужој беседи; по њеном мњењу треба у нижим школама дечаке и девојчице заједнички да настављају учитељи и учитељице, у средњим школама морају девојке настављати само учитељице, у вишим школама морају бити уз учитељице и учитељи, али боље је, да управа остане и ту у женској руци. Референат у том питању, *Еркелени* из Келна, који је заступао мушку управу на свима степенима, одговорио је на то сасвим сухопарно: Или је управитељица неудата, онда није узор за младе девојке, или је удата, онда или она заповеда мужу или он њој. Ако је прво, онда је то врло рђав пример за будуће супруге, ако је друго, онда је по себи мушка управа ту. Нема дакле смисла, да се захтева женска управа.

Свеучилишта. У питању наставне слободе беху, као што је то наравски, мњења подељена. Једни беху за то, да професори

своје мишлење сасвим слободно исказују, други су желели да се бар погледом на форму обзиру на религиозно осећање народа. Сви су били за то, да се за студенте утврди план студија, али у философском факултету да буде већа слобода. Од чести је нападана белгијска установа, по којој студенти у току својих студија морају више пута да полагају испите (зато не постоје сад у Белгији испити зрелости) и препоручивано је слободније кретање за студенте, као што влада по немачким универзитетима. Много се расправљало о том, како би се могао осигурати успех у студијама. Примећавано је, да немачки ђаци често не присвоје онолико знања колико треба; као средство против тога препоручиване су писмене радње, испитивање чрез професоре, својевољна вежбања, али су истакнуте и тешкоће, које стоје на путу таким установама.

У општој седници беху сви сложни у том, да универзитети не треба да изображавају само за будући позив, него да морају да буду и гајилишта чисте науке, али се разилазише у питању, да ли би било целисходно, да се за научно испитивање створи засебан завод као што је Collège de France. За то је био известилац *Др. Крок*, професор бриселеког свеучилишта, те је тврдио, да немачки универзитети спајање обих задаћа не остварују довољно. Сад се на њима, противно од некад, прецењује „наука, која хлебом храни,“ а то води мало по мало опадању науке. Против тих назора оградно се *Tanuel*, президент *école modèle-a*. Он је доказивао, да би, кад би се оба правца разделила, универзитети пали са своје висине, а завод онај, пошто неби имао ученика, неби могао опстојати. Уређење немачких свеучилишта хвалио је као једино добро. Њему се придружио и *Босир*, који је поменуо, да су у Француској најзнатнији учењаци већином изашли из стручних школа, из *école normale* и *école polytechnique*, а само мало њих из Collège de France. И *фан дер Килдери* био је противан, да се одели од свеучилишта засебан научни завод.

Неки захтеваху, да држава оснива и *гровачке академије*, други су опет мислили, да је то задаћа приватних друштава.

Опште је мњење било, да је нужно полагање испита пре ступања на свеучилиште. Многи говорници живо препоручиваху, да се врата свеучилишта отворе женскињу.

Стручне школе. Неки захтеваху да се садања реална одељења белгијских атенеја преобразе у чисте стручне школе, што други говорници опет не одобраваху. Други су хтели, да се са школама, па и са основним, сједине радионице, против чега

је нарочито говорио *Хамсон* из Келна. Великом вештином препоручиване су најразличније стручне школе за оба пола, али пошто се те школе не односе јако на опште васпитање, то не беше великих противности у назорима. У погледу теловеџбе (гимнастике) изражена је жеља, да се учитељи боље изобразе у тој струци и предлаган је за то један централан завод за теловеџбу. Говорено је много и о методи наставе у цртању. *Франколен* из Париза, најсјајнији говорник на конгресу, заступао је што већу слободу учитеља и опомињао је, да се не гради државна естетика.

Продужне школе. Известилац *Ланорт*, надзорник основних школа у Мелену, суди врло неповољно о досадашњим успесима продужних школа. Други говорници констатовашу задовољавајући успех за своје пределе. Да се народ што већма опријатељи са тим школама предлагано је делење награда. У општој седници расправљало се о питању, у колико могу школе да буду на услузи војсци и обратно каква би се корист могла имати од војске за опште образовање. Неки говорници беху мњења, да основна и продужна школа треба да приме многа војничка вежбања, да постану нека предуготовна школа за војску, јер тим ће се морати да скрати време службовања у војсци. Капетан *ди Нор* из Беча оградао се против тога, он сумња, да школа може темељито да предуготовљава за војништво: за војску је довољно, ако школа научи своје питомце да читају како треба. Боље би било да се свуд заведе облигаторна основна настава. Једна енглеска женскиња, госпођица *Хесар*, заузимала се истина ватрено за војничка вежбања, као што су заведена у школама њене отаџбине, али школски саветник *Бертрам* пристао је уз ди Нора и препоручио је за школе гимнастику једино као телесно вежбање. Изрекао је жељу, да војничке власти шаљу војнике у продужне школе. — Што се тиче вредности војске за општу образованост, то је иста с једне стране порицана, с друге се стране опет доказивало бројевима, да многи момци за време службе науче да читају и пишу.

Много се расправљало на конгресу и о школској дијететици. Проглашено је за најбоље, да светлост само с једне стране долази у школску собу. Школске клупе са једним седиштем проглашене су за најбоље. Најпосле је препоручивано, да се уведе тачна статистика о упливу школе на здравље ученика.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*Српске школе у Старом Бечеју*) налазе се у врло добром стању. Величанственом здању, у ком су школе смештене,

биће мало где пара. Досад се уписало у школу до 400 деце. У самом месту налазе се 6 учитеља и 1 на селишту. Школа је, као што прописује закон, шесторазредна. Општина је решила, да установи још једно учитељичко место и поднела је већ свој закључак надлежној власти на одобрење. Свећенство, сва интелигенција, па и велики део земљеделског сталежа јако се за школу интересује. Поуздано се надамо од тамошњег учитељства, да ће оно и у школи и ван школе сву своју снагу уложити, да не ослаби то заузимање публике, без ког нема школи првог напредка.

(Школе у Земуну). Спор између срп. православне општине земунске и вис. војеног заповедништва у погледу плаћања српских учитеља односно у погледу одржања вероисповедног карактера наших школа, још није свршен. Као што је у 8. бр. о. л. споменуто, војн. заповедништво у Загребу издало је наредбу, да се срп. учитељи почев од 1. јануара 1881. не смеју више из благајне политичне општине наплаћивати. Наредба ова стигла је у Земун још априла месеца, па тек једва је општина на њу прошлог месеца одговорила. Страначко препирање не даде, да се до редовне општине и по том до редовног рада у општини дође, тога ради и није могла општина на речену наредбу одговорити и своје школе у обрану узети. Па и овај садањи одговор послао је привремено намештени одбор, и то у дванаестом часу. Варошко веће је одговор узело на знање и као што чујем, ставило је и за будућу годину у варошки прелиминар и плату за срп. учитеље, те ће послати војн. заповедништву на потврду с тим, да је морало то да учини, почем нема редовне општине, која је једина компетентна да о својим школама решава. Шта ће војн. заповедништво на то рећи идемо да видимо. Али толико знамо да је овде последња брига за учитеље. Или зар није, кад се на питање о опстанку десет учитељских породица тек у предпоследњем месецу одговара? Свему том немару криви су они, који подмећу ногу редовној општини. Но нека добро промисле о томе што су чинили и сад још чине, јер посљедице ове распре, која ће се огледати у губитку вероисповедних школа, имаће по срп. живаљ у Земуну врло штетног уплива. Сад пак да наведем у кратко одговор привременог одбора. Привремени одбор је одма у почетку одговора нагласио, да се не може упуштати у мериторно решење ове ствари, пошто то снада у делокруг редовне скупштине, која за сада не постоји. Привремени одбор не може располагати приходом шк. фонда у тој мери, да из-

држава учитеље, пошто о томе само редовна општина може закључак да донесе. Баш кад би се приход на то и употребио, ипак исти не би био довољан за издржавање свију учитеља, а пошто за сада нема других расположиви средстава, одбор не зна од куд би могао мањак да подмири. На даље је истакнуто начело равноправности међу овдашњим становништвом, које је и руководило варошко веће, да прими на се издржавање свију срп. школа. Пре преустројења целокупне управе, у крајини издржавала је политична општина један део немачких и један део срп. школа. Друге немачке школе издржавала је држава и срп. општина. Приликом пак преустројства целокупне управе у крајини морала је политична општина примити све немачке школе на издржавање, па је на основу равноправности закључила, да и српске школе све на издржавање прими. Овај чип је и законит. Јер §. 16. најв. ц. кр. рескрипта од 1868. наређује да у оним општинама, у којима учитељ своју плату из политичне општине ужива и на даље уживати има, док тај терет у обзиру на друге вероисповести са политичких општина сваљен не буде. Овом установом одређено је да политичке општине по дотадањем начину учитеље срп. шк. издржавати а по том настојати имају, да сразмерно на све вероисповести троше, које у општини школе имају. Што се пак управе срп. шк. тиче, она је услед превишње одлуке од 29. маја 1871. искључиво аутономним органима задржана, те је у смислу ове превишње одлуке војно министарство 19. јуна 1871. и наредбу издало, а не може се сматрати да су ове установе „*прошисом за цулке школе*“ који је 8. јуна 1871. дакле пре министарске наредбе изишао — измењене, тим мање што се исти прописа §. 3. одс. III. може и на наше школе применути, јер наше су школе пристуначне свима вероисповестима а и похађају их деца разних вероисповести, те по томе се могу оне као јавне сматрати. Ово је отприлике у главном одговор привременог одбора а крајњи је захтев да се и на даље српске школе из благајне политичне општине издржавају.

(С. М.)

(*Српска школа у Новом-Сланкамену.*) Нови-Сланкамен населише г. 1873. Срби правосл. вере већином из Старог Сланкамена. Све до 1. окт. 1867. год. одлазила је школска младеж у Стари Сланкамен на науку, а тада је отворена и у Н.-Сланкамену српска школа. Први учитељ је био Цветко Поповић. Ново школско здање подигнуто је трошком новосланкаменачкâ трговца *Ђорђа Т. Анђелковића* г. 1873. Исти је у завештању свом од 12. маја 1848. оставио пет хиљада сребра у звечећем новцу, да се од интереса,

кад толики нарасте, подигне српска школа и да се после од интереса учитеља плаћа. Управо годину дана после тога 12. маја 1849. преминуо је овај неумрли српски добротвор. Основ школе освећен је 20. јуна 1873., али довршено здање чека још и данас на освећење. На исто је заједно са оградом и побочном стајом, што све запрема 6290 кв. м., потрошено преко 6000 фр. Осим Ђорђа Т. Анђелковића броји новосланкаменачка српска школа у своје меценате још и *Никитора Рокчића*, који јој је оставио 50 ф. и *Проку Нагошевића*, који јој је оставио 300 фр. авр. Свима тим добротворима српскога народа чини се о св. Сави годишњи спомен у старосланкаменачкој цркви. Неумрли *Ђорђе Т. Анђелковић* оставио је још и једну суму, да се у спомен његов пред српском школом подигне велики мраморни крст. То завештане покојниково извршено је 23. јула о. г. Подигнут велељепан крст освећен је свечано 10. авг. о. г., којом је приликом дотични парох г. М. Живковић говорио слово о значењу часнога крста и о заслугама упокојеног Анђелковића и најпосле је изјавио признање г. Јовану Шомањи, каменорезцу из Н.Сада и општ. начелнику г. Паји Сајферту за неуморни труд, који је полагао око подизања крста. — Мојсије Бизумић срп. учитељ.

(*Богословија у Ср. Карловцима*.) У прошлом броју погрешно је стављен број уписаних слушаца, те с тога донесене податке исправљамо овако: у 1. разр. уписало се 14, у 2. разр. 14, у 3. разр. 11, а у 4. разр. само 4 — свега дакле 43 богослова, а не 51 као што смо били јавили.

(*У српској великој гимназији у Новоме Саду*) уписано је 247 ученика. Никад досад није био број ученика тако велик. Лане их је било 218.

(*Школе и учитељи у Будапешти*.) 6. нов. п. р. држао је варошки финансијални одбор у Будапешти седницу, у којој се поводом саветовања о наставним трошковима повела реч и о стању народних школа у престоници. Многи учитељи — тако тврдише — не одговарају свом позиву ни у интелектуалном ни у моралном погледу, и ма да комуна тако велике жртве приноси на школе, ипак је учитељско тело а по том наравски и стање школа тако, да се обзиром на глас престонице само са највећом резервом може разговарати о том предмету. Што је стање тако, крив је поглавито магистрат, који при избору учитеља ретко кад гледа на квалификацију, него већином на сродство и препоруку. У истој седници још је жестоко приговарано начину, како се намештају учитељице и закључено је, да се муниципалном одбору поднесе предлог: да расуди, неби ли из

WWW.UNIBEL.BS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

финанцијалних и педагошких разлога било добро, да се као норма постави, да свака учитељица, чим се уда, тим самим престаје бити учитељица.

(*Женску прешарандију у Олаву*) походило је приликом свог последњег пута у Шлезкој Његово ц. кр. Величанство. Ту се нађе побуђен, да занита, да ли се у заводу учи чешки језик, а кад му рекоше: не, изјавио је своје чуђење. Али кад се повела реч о практичком изражавању кандидаткиња у разредима већбаонице, рече цар и краљ: „*Да, само што деца пате јак*о са таквe праксе.“

(*Једна средња школа.*) Аустријски инжењери и архитекти држали су ове године у Бечу скушштину, на којој су донели одлуку, да је потребно, да образовање омладине, која се спрема да полази свеучилиште и технику, буде заједничко. Захтеву том одговориће средње школе, које су уређене по једном плану. Да се та циљ постигне, ваља *постојећу гимназију* тако реформовати, да пртаће буде обавезно и да се већи обзир узме на реалије у вишим разредима.

(*Уређење монашког реда у Србији.*) Кад се јесенас састао архијерејски сабор у Београду, управио је на исти тадањи министар просвете г. А. Васиљевић једно писмо, у ком је изложио своје мињење, како би се могао уредити монашки ред. Најпре наводи, како би се према малом броју монашких лица (127) могао смањити број манастира (од 54 на 25) тако, како ће у сваком округу остати по један историјски или иначе значајан манастир, с тим, да се при сваком таком манастиру заведе по једна пољопривредна практичка школа, у којој би монаси обучавали децу науци о вери, читању, писању, рачунању уз једног стручног учитеља, који би деци предавао пољопривредна и друга неопходна знања. Тим би се по мињењу г. Васиљевића подигао манастирима углед у народу. Даље мисли, да би требало задржати још четири знаменита историјска манастира на удесним местима тако, како би се у једноме од њих основала црквена и духовна уопште печатња, где би монаси били радници и коректори књига. У другоме манастиру имала би се завести црквенска сликарска школа, у трећем школа резарства, где би се монаси изучавали изрезавати крстове, иконе и уопште сав резачки посао за иконостасе и црквенске украсе, а у четвртом могао би се основати један богоугодан завод, где би напуштена сирочад и она, која су остала без родитеља, нашла себи склоништа и помоћи, да се спреме за корисне раднике у друштву. Уједно би се ту прикупљала и сва она деца,

која су пенажњом или иначе осакаћена, — те би и прва и ова друга имала да, поред првих знања из књиге, изуче по један или и више заната, које узмогну према свом телесном недостатку. Даље предлаже г. Васиљевић, да се од свију манастира одузму земље и да се општинама уступе на повремену отплату. Манастирима пак задржало би се само толико земље, колико им је нужно ради практике пољопривредне школе и домаће потребе. Новац од продатих земаља манастирских употребио би се на образовање духовног фонда, *из кога би свештенство оба реда добијало своје издржање*. Подаци, који се имају у рукама, јасно сведоче, да богате шуме, ливаде, воћњаци, виногради и т. д. манастирски изложени су случајности и доносе користи онолико, колико воље и вештине има онај, који рукује с њима. Може се одсечно тврдити, да је сувише не знатна корист од оваквог као до сада руковања манастирским добрима. С тога је природно желети, да се монашка лица ослободе бриге по њих не угледне, а по државу не корисне, те да добију занимања, која ће душама њиховим говети, завету њиховом одговарати, а друштву од велике користи бити. Најпосле обраћа г. Васиљевић пажњу архијерејског сабора и на Богословију. Крајње је време, да се иста тако преуреди, како би се знанствена страна у којој узвисила на већи ступањ.

(*Земаљска учитељска задруга у Крањској*) изјавила је у својој главној скупштини жељу, да се укину једногодишњи учитељски течајеви као не довољни, да се на учитељским школама не постављају само професори, него поред њих и практички учитељи, наиме са грађанских школа. Установа суспендата, као што је сада има у учитељским школама, проглашена је за шкодљиву. Најпосле се признала потреба, да се кандидати учитељства не уче само теоретички, него и практички у водењу званничних списа.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

38. Српски архив за целокушно лекарство одељак други књига осма *О школским књижама од дра Јарослава Кузевља*. У Београду у државној штампарији 1880. 8° с. 67.

Образовање, што га даје школа својим питомцима, било би од слабе, јер краткоробне вредности, кад се она не би старала, да развијајући дух не оназади тело. Модерна педагогика сматра заиста за једну од својих најважнијих задаћа, да одржи еуглаеност између тела и духа и идући за том цели подигла

је она гимнастику до оног уважења, које јој данас сви педагози одају. Али се она није задовољила само тим, да слободним телесним вежбањем изравни незгоде, које долазе од дугог борављења у школској дворани, него је она своју задаћу схватила далеко више, идући за тим, да те незгоде сведу на што мању меру. Пошто ученици проседе највећи део школског времена у скамијама, то је са свим наравски, да се конструкцији скамија обраћа велика пажња. И лечници и учитељи не могу доста да осуде наше досадање старинске скамије и на све стране избија тежња, да се исте замену целисходнијима. Питање о скамијама има већ читаву своју литературу и многи даровити мужеви не сматрају за маловажно, да свој труд уложе у решење тога питања. Најважнији моменти из те литерарне утакмице прибрани су у књизи, којој горе стависмо наслов и коју је „ерско лекарско друштво“ у Београду, добро схватајући свој позив у нашем народу, на свет издало.

Као што је познато, школска клупа састоји се из два главна одељења, и то из предње половине са даском за писање и из стражње половине са даском за седење. Хоризонтално растојање између стражње ивице прве и предње ивице друге даске назива се *дистанција школске клупе* и иста износи на нашим обичним клупама 15—30 центиметара. Код новијих клупа иста се мења, те може да буде плус- и минус-дистанција. Вертикално растојање између обе даске зове се *диференција школске клупе*. И дистанција и диференција веома су важне, јер од тога колико су оне велике, зависи, хоће ли се тело, кад седи, налазити у стражњем положају, као што је то нужно, јер седење у предњем положају веома је штетно за здравље.

Г. писац, испитујући све клупе, које су у новије доба предлагане, даје првенство т. з. *кунцевој клупи*. У овој има сваки ђак засебну даску за писање, која се може у жљебовима помицати, тако да ђак исту при писању к себи привуче и тиме добије минус-дистанцију од 2 цм. (т. ј. за толико пређе стражња ивица те даске преко предње ивице даске за седење), а кад је писање свршено, врати даску на старо место и тиме задобије плус-дистанцију од 9 до 10 и 11 цм. У клупи овој има даље сваки ђак засебну даску за наслањање. Кунце-ове клупе праве се за два и више ђака. Осим тих клупа праве се још и простије са непокретном минус-дистанцијом од 2 цм. и само за два ђака и такве клупе препоручују се сеоским и уопште сиротнијим општинама.

За диференцију школске клупе је изнађено, да иста треба да одговара седмини величине тела са постепеним до-

WWW.UNILS.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

датком 1 до 8 цм., а код девојака треба да дође још 1-5 цм. због дебљине сукања,

Даље је нужно, да свака школска клупа има наслон, и то таки, на који се ђак може ослањати и при писању. Наслон треба управо само да подупиरे крета, али за девојке и слабу децу, која брзо расту и којима би тешко било, да без икаквог наслона леђа дуже време седе управно, препоручује се над наслоном за крета још мало продужење, на које се могу наслонити и леђа и које треба да је нешто натраг нагнуто. У досадањим клупама, вели др. Кужељ, ђак се не ослања или никако или је он подупрт само седњачама и одељком плећа; слабински и доњи грудни део кичме немају никаквог наслона и падају у линију, која иде оздо и напред, горе и натраг. Пошто пред десетим грудним обртњем лежи тежиште човечије, а кичма у поменутом свом делу остаје без сваког ослоњаца, то се мора тај део кичме натраг да изгрби као какав штап, који је подупрт само на оба краја, а оптерећен у средини; услед тога згрчи се цело тело у напред, трбушни органи се стесне и дисање се оштећава. Узрок је томе тај, што мишићи леђа могу тело да одрже на рђавим клупама при обичном седењу само за кратко време при управном правцу, а кад се они уморе и малакшу, поклизну леђа на наслону на ниже и седњача на дасци за седење у напред и тако се згрчено држање све више увећава. Из тога се види, да досадањи наслон није ни за седење добар, а за наслањање при писању не може се у опште ни употребити. — За клупе са два седишта препоручује се један заједнички наслон, а клупе, у којима седи више ђака, треба да имају засебне наслоне.

Висина даске за седење над патосом треба да је 27-5 до 29^о. висине целог тела, за девојке за друг цм. ниже. Површина те даске треба да је у стражњој половини издубљена, а у предњој се оставља дебља и слабо обла са ивицом лепо заокруженом. Дубина даске за седење т. ј. растојање предње ивице од стражње, треба да је 23—34 цм. За мале ђаке неопходно је нужна још и подножница.

Ми смо намерно опширније говорили о овом делу, да читаоце наше боље упознамо са његовим садржајем, који је за учитеља веома занимив и важан. Надамо се, да ће овај приказ побудити у многим жељу, да прочита и сâмо дело. Онда ће се и уверити, како су трудни били путеви, којима се дошло до

начела, што их напред istакосмо. А света је дужност свију нас, да око остварења тих начела свима могућим средствима порадимо.

М. Петровић.

Р А З И Ц А

(*Земљотрес од 28. окт.*), који је сав Загреб продрмао и грдне штете нанео како вароши тако и целој околини, осетио се и овде у Сомбору. Сараднику нашем пише о истом г. Коста Берић, професор овд. више девојачке школе, ово: „Данас 28. окт. осетио сам лежећи у кревету између 7½ и 8 сати изјутра љуљање. Кревет се љуљао уздуж као да неко испод кревета леђима љуља или као да се нешто уздуж миче по сламљачи. Потрес је ишао од запада истоку. Друга особа у истој кући осетила је наслоњена на кревет неко љуљање и држала је, да јој је несвест. У гвозђарницама почеле су дупати гвоздене ствари једно о друго. На једном месту почела су врата шкрипити сама од себе као да се отварају. У једној кући почео се при доручку љуљати сто и све на њему.“ У многим кућама стали су сатови. — То је био последњи изданак страшнога загребачког потреса. Лица, која су у то доба на улици била, нису ништа приметила. — Узрок земљотресима није још јасно познат и постоје у том погледу више теорија. Толико је извесно, да се сви потреси не дају свести под један узрок. За најглавније се сматрају вулканске силе и рушење подземних грдних пештера у унутрашњости земљине коре. За загребачки потрес тврде стручњаци, да није у вези са вулканским силама. Потрес се у Загребу више пута опетовао, особито јако 30. окт. и 4. нов. а 9 километра од Загреба (код Ресника) отворила се земља на више места и из пукотина је покуљао муљ, који је заударо по сумпорном водикау. Свакако нам таке појаве показују, да фундаменат, на ком живимо, није тако сигуран, као што су људи обично наклоњени да мисле.

(*Књижевност.*) Календари су највећма распрострањене књиге у народу и с тога се само радовати можемо, што се њихови издаваоци старају, да им даду ваљан садржај. Бољи наши календари попели су се већ високо на лествици литерарне производње, јер им се мора признати, да су праве народне књиге, да су промишљено уређени и састављени, те да су подобни да буде и просвећују. То показује од овогодишњих ка-

лендара и „Панчевац“, кога је издала штампарија браће Јовановића у Панчеву и који је ушао већ у десету годину. Од слика, које се налазе у овом календару, поменућемо слику оне куће у Хебу, у којој је несретни српски деспот Ђорђе Бранковић II. своје последње дана проводио и у којој је и умро. Нека места из чланка уз ту слику многе ће занимати. Чланком „Бакова буна у Банату“ умеће се у повесницу нашег народа један лист, ког не беше до сада у њој. — Од књижаре браће Јовановића у Панчеву добисмо даље ове нове *илустроване* књиге: „Кита цвећа за добру децу“ цена 10 новч.; „Дечији врт“ (у тврдим корицама) цена 24 н.; „Зверница поука и забава за децу“ цена 30 н.; „Прича о црвенкапи“ цена 30 н.; „Прича о пепелузи“ цена 30 н.; „Прича о мачку у чизмама“ цена 30 н. Све те књижице написане су за децу, пуне су бојадисаних слика и нема сумње, да ће деци правити велику радост. Цена је сасвим умерена. За даривање деце о долазећим празницима дошле су ове књиге као наручене, те их препоручујемо најњи српских родитеља.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Услед промене владе у Србији одступио је досадањи министар просвете А. Васиљевић, а на његово је место дошао познати српски књижевник Стојан Новаковић.

Пр. учитељ у Чепину Ђура Јовановић постављен је за пр. учитеља у Зрињској. Досадањи учитељ 1. и 2. разреда централне школе у Сомбору Стеван Коњовић изабран је за учитеља 5. и 6. разреда исте школе.

Из Лијевна добисмо изјаву тамошње српске цркв. општине (али без печата општинског), у којој се вели, да су тамо за учитеља и учитељицу изабрани Пера и Јелка Борн, а Јово Шестановић да је учитељ само једне партије.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Сл. српска школа у Модошу. Кад доплатите још 82 н., добијаћете лист до краја 1881. А ако додате томе још 1 ф. 50 н. добићете и све друге бројеве од ове године, осим 2. 3. и 6., којих више нема.—Сл. црквено-школској општини у Д. С. Иван. Од Вас смо примили 3 ф. као претплату на III. Л. за г. 1880. Ко признаницу жели, молимо да нам пошаље билегу и марку.— Г. Сави Теодоровићу, богосл. IV. год. у Карловцима. Срдачна вам хвала, што нам посласте исправак.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

WWW.UNIBL.BG

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА